

1. Мамлакатимизда туғилишнинг кўтарилиш тенденцияси репродуктив мақсадлари ўзгариши натижасида пайдо бўлган. Бу ҳол, бизнинг фикримизча, бозор иқтисодиётининг таъсири остида юзага келган.

2. Туғилишнинг камайиб кетиши олдини олиш учун, давлат миқёсида демографик ҳолатни яхшилаш учун чора ва тадбирлар қабул қилиш зарур деб ҳисоблаймиз.

3. Иқтисодиётдаги ислохотларни чуқурлаштириш ва модернизация қилиш шароитида Ўзбекистон аҳолисида табиий кўпайишнинг иқтисодий, ихчам режими шаклланиб, ушбу режим туғилиш ва вафот этишнинг пайиши натижасида вужудга келган, деб ўйлаймиз.

4. Салбий миграция жараёнлари фаоллашганлиги сабабли республикадан ёш, меҳ-

натга лаёқатли аҳоли кўчиб кетмоқда. Бу ҳол аҳолининг ёши ва жинси бўйича таркибий қаришига олиб келди.

5. Ўзбекистонда аҳоли табиий ўсишини ошириш мақсадида ёш оилаларни қўллаб-қувватлаш бўйича дастурни ишлаб чиқиш зарур, деб ҳисоблаймиз.

6. Аҳоли таркибидаги салбий миграция олдини олиш мақсадида мамлакатда янги иш ўринларини ташкил этишга давлат миқёсида эътибор қаратиш зарур, деб ўйлаймиз.

7. Республикаимизнинг экологик вазияти яхши бўлмаган Қорақалпоғистон Республикаси, Хоразм, Жиззах ва Сирдарё вилоятларида уни яхшилаш орқали туғилишни ошириш борасида кенг қўламли ижтимоий-иқтисодий борада дастур ишлаб чиқиш, уни зудлик билан амалга ошириш керак, деб ҳисоблаймиз.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Миромонович Мирзиёевнинг 2022 йил 20 декабрда Олий Мажлисга ва Ўзбекистон халқига йўллаган Мурожаатномаси. Газета.уз 20.12.2022.
2. Қорахонов М.К. Ўзбекистон география жамияти ахбороти. Ўзбекистон Миллий университетининг 100 йиллигига бағишланади. 2018 йил, 156-180-бет.
3. Усмонов Б.Б. Аҳоли статистикаси. Ўқув қўлланма. – Т.: Адабиёт жамғармаси.
4. Отамирзаев А.Б. ва Бўриева М.Р. Демография асослари. – Т., 2009.
5. Килдишев Г.С. *The Cohort and Period Approaches to Demographic Analysis. // Fundamentals of Demographic Analysis: Concepts, Measures and Methods. – Springer International Publishing, 2016. P. 85-128.*
6. Шорохова А.А. Методика изучения плодовитости человека. – Т., 1935. Тимм Е.С. Опыт изучения естественного движения населения в кишлаках. // "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий-электрон журнали. 3-сон, май-июнь, 2014 йил.
7. Караханов М.К. Некапиталистический путь развития и проблемы народонаселения. – Т., 1983; Мулладжанов И.Р. Демографическое развитие Узбекской ССР. – Т., 1983; Ата-Мирзаев О.Б., Гентиске В., Муртазаева Р. Узбекистан многонациональный: историко-демографический аспект. – Т., 1998; Бўриева М. Рождаемость в Узбекистане. – Т., 1991; Бўриева М. Ўзбекистонда оила демографияси. – Т., 1997.
7. Хамитова А. К вопросу рождаемости и плодовитости городского населения Узбекистана. // Медицинский журнал Узбекистана, 1963, № 5.
8. www.ctam.uz – Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги расмий сайти.
9. <http://esa.un.org/nopin/> – БМТнинг расмий демографик сайти.

https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss6/a12

BANDLIK – AHOЛИ FAROVONLIGININIG MANBAYI

Zufarova Gulmira Abdusalilovna
Andijon mashinasozlik instituti
Iqtisodiyot kafedrasida dotsenti, i.f.n.

Аннотация. Bandlik aholi farovonligining bevosita manbayi, shuningdek, uning daromad darajasini oshirish vositasidir. Bandlikning daromadga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan bir qator mexanizmlar, xususan, mehnat unumdorligi, bolalar ta'limi, jamg'armalar va investitsiyalar hamda demografik tuzilishga alohida e'tibor qaratiladi. Aholi daromadlarini oshirishning asosiy manbayi malakali ta'limni rivojlantirishdir. Bugungi kunda mamlakatimizda malakali mutaxassislarni tanlash eng dolzarb masalalardan biri sifatida qaralmoqda. Bunga erishish uchun inson kapitaliga investitsiyalarni kengaytirish zarurligi ta'kidlandi. Shu bilan birga, aholi daromadlariga ta'sir etuvchi omillardan biri mehnatga layoqatli aholi bandligi hisoblanadi.

Калит so'zlar: bandlik, aholi daromadi, turmush tarzi, hayot farovonligi, iqtisodiy o'sish, umumiy manfaat, ijtimoiy-iqtisodiy, yalpi ichki mahsulot, aholi jon boshiga o'rtacha daromad.

ЗАНЯТОСТЬ – ИСТОЧНИК БЛАГОСОСТОЯНИЯ НАСЕЛЕНИЯ

Зуфарова Гульмира Абдухалиловна

к.э.н., доцент кафедры «Экономика»

Андижанского машиностроительного института

Аннотация. Занятость является непосредственным источником благосостояния населения, а также средством повышения уровня его доходов. Особое внимание уделяется ряду механизмов, посредством которых занятость может влиять на доходы, включая производительность труда, образование детей, сбережения и инвестиции, а также демографическую структуру. Основным источником увеличения доходов населения является развитие качественного образования. Сегодня подбор квалифицированных специалистов считается одним из самых актуальных вопросов в Республике. Для этого было подчеркнуто, что необходимо расширить инвестиции в человеческий капитал. При этом одним из факторов, влияющих на доходы населения, является занятость трудоспособного населения.

Ключевые слова: занятость, доходы населения, образ жизни, благосостояние, экономический рост, общее благо, социально-экономический, валовой внутренний продукт, средний доход на душу населения.

EMPLOYMENT IS THE SOURCE OF POPULATION WELFARE

Zufarova Gulmira Abdukhaliyovna

Andijan Institute of Mechanical Engineering,

associate professor of the "Economics" department, PhD

Abstract. Employment is a direct source of the population's well-being, as well as a means of increasing its income level. Emphasis is placed on a number of mechanisms through which health can affect income, including labor productivity, children's education, savings and investments, and demographic structure. The main source of increasing the income of the population is the development of qualified education. Today, the selection of qualified specialists is considered one of the most urgent issues in our country. In order to achieve this, it was emphasized that it is necessary to expand investments in human capital. At the same time, one of the factors affecting the income of the population is the employment of the working population.

Keywords. Employment, population income, lifestyle, well-being, economic growth, common good, socio-economic, gross domestic product, average income per capita.

Kirish. Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi mehnatga layoqatli aholi bandligiga bog'liq. Jamiyatning rivojlanishi va ta'siri, har qanday mamlakatda ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarni osonlashtiradigan yoki murakkablashtiradigan taraqqiyot mehnatga layoqatli aholi soniga bog'liq. Shuning uchun ham aholining o'zgarishi, uning hududiy joylashuvi va mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri muammolari har doim turli fanlar vakillari – demograflar, iqtisodchilar, shifokorlar, geograflar, faylasuflar, huquqshunoslar va boshqalarning e'tiborini tortgan. Bandlik inson farovonligining bevosita manbayi, shuningdek, uning daromad darajasini oshirish vositasidir. Aholi daromadiga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan bir qancha mexanizmlarni muhokama qilamiz, xususan, mehnat unumdorligi, bolalar ta'limi, jamg'arma va investitsiyalar hamda demografik tuzilishga e'tibor qaratamiz.

Tadqiqot metodologiyasi. Mamlakat aholisining farovonligi haqidagi maqola aholining o'rtacha daromadlarini o'rganishdan iborat. Shu bilan birga, zamonaviy iqtisod jarayonlariga asoslangan turli iqtisodiy maktablar vakillari nuqtayi

nazaridan qiyosiy tahlil usullari va mantiqiy yondashuv qo'llanildi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Mehnat resurslarining bilim va salohiyati ularga o'z biznesini rivojlantirish, turmush tarzini yaxshilash imkonini bermoqda. O'zbekistonda 230 mingdan ortiq tadbirkorlik subyekti faoliyat yuritmoqda. O'tgan yili kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mamlakatimiz yalpi ichki mahsulotidagi ulushi 53,3 foizni tashkil etdi.

M.Karpenkoning ta'kidlashicha, "...oliy ma'lumotga ega bo'lgan xodimning mehnat unumdorligi oliy ma'lumotga ega bo'lmagan xodimdan 15 baravar yuqori bo'ladi"[13]. Yuqori darajadagi iqtisodiy bilim, bilim, malaka, kasbiy malakaga ega bo'lgan kadrlar yalpi ichki mahsulot va milliy daromadni yaratishga, iqtisodiy o'sishni ta'minlashga yetarli hissa qo'shishi isbot talab etmaydi.

S.R.Filonovichning so'zlariga ko'ra, "bir necha o'n yillar oldin, ko'pchilik uchun rasmiy ta'lim jarayoni oliy ma'lumot diplomini olish bilan yakunlangan bo'lar edi. Endi universitet diplomini olish umrbod ta'lim jarayonining bosqichlaridan biri hisoblanadi" [12].

T.Shodiyev fikricha, “individual bilimlar iqtisodiy o‘shishning asosiy omillaridan biri bo‘lib, resurslar yetishmasligi sharoitida markaziy bilimlarini kengaytirish qobiliyatidir”.

Biz bandlikning iqtisodiy boylik yaratish vositasi sifatidagi ahamiyatini o‘rganamiz. Biroq bandlikning inson farovonligiga qo‘shgan hissasi-ning har qanday oqilona nuqtayi nazari, shuningdek, uzoq umr ko‘rish va sog‘liqning to‘g‘ridan to‘g‘ri farovonlik afzalliklarini ham o‘z ichiga oladi.

Shuningdek, I.M.Aliyev, N.A.Gorelov, L.O.Ilina ham ushbu konsepsiyaning yetakchi iqtisodchilaridandir: Bandlik ijtimoiy-iqtisodiy hodisa sifatida fuqarolarning shaxsiy va ijtimoiy ehtiyojlarini qondirish bilan bog‘liq bo‘lib, o‘zini ijtimoiy foydali mehnat sifatida namoyon qiladi, daromad (ish haqi) hosil qiladi.

Farovonlik ko‘proq darajada iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishning juda real ko‘rsatkichlari bilan belgilanadigan inson mavjudligi makonidir [9].

Shu bilan birga, farovonlikning “umumiy manfaat”, “jamiyat farovonligi” iboralari sinonimdir [6]. “Umumiy”, “hammaga tegishli”, “hamma narsaga umumiy” degan ma’noni anglatadi. “Umumiy” “ikki yoki undan ortiq odamni jalb qilish” degan ma’noni anglatadi. “Umumiy” quyidagicha ta’riflanadi: “Ikki yoki undan ortiq shaxsga tegishli bo‘lgan narsalarga aytiladi” [7]. “Farovonlik” [8] yaxshi natijaga ega bo‘lish bo‘lib, yuqoridagi atamalardan uchtadan qaysi biri ishlatilishida ma’no o‘zgarmaydi.

Shu sababli mamlakat aholisining mehnatga layoqatli qismini ish bilan band qilish bilan aholi salomatligini yaxshilash, odamlarning jismoniy, ijtimoiy va psixologik salomatligini qamrab oladi. Ushbu maqsadga erishish uchun individual va aholi farovonligini baholash uchun respublikada chora-tadbirlar ishlab chiqilgan [4,10].

Tadqiqotning tahlili va natijalari.

Amerika Qo‘shma Shtatlarining birida erkaklar va ayollar uchun farovonlik ko‘rsatkichlari 35,6 dan 87,1 gacha bo‘lgan (o‘rtacha: 66,4; SD: 4,2). Tumanda o‘rtacha umr ko‘rish ayollar uchun 72,6 yoshdan 85,0 yoshgacha va erkaklar uchun 63,9 yoshdan 81,7 yoshgacha bo‘lgan. O‘rtacha umr ko‘rish davomiyligi past bo‘lgan okruglar janubda joylashgan bo‘lib, o‘rtacha umr ko‘rish davomiyligi yuqori bo‘lgan okruglarga nisbatan qora tanlilar ulushi, ta’lim darajasi past va qashshoqlik darajasi yuqori edi [1].

Farovonlik okrug darajasida ayollar va erkaklarning umr ko‘rish davomiyligi bilan sezilarli darajada bog‘liq edi [1]. Farovonlikning oltita sohasi, shuningdek, ayollar va erkaklarning umr

ko‘rish davomiyligi bilan bog‘liq edi. Jismoniy salomatlik indeksi umr ko‘rish davomiyligi bilan eng kuchli bog‘liq edi: jismoniy salomatlik ayollarning umr ko‘rish davomiyligining 2,0 yil va erkaklarning o‘rtacha umr ko‘rishining 2,5 yilga uzayishi bilan bog‘liq edi.

Global sharoitda modernizatsiya shaxslararo, innovatsion fikrlash va ularga asoslangan jamoani shakllantirish, shuningdek, har bir sohada innovatsion muhitni talab qiladi. O‘zbekiston Respublikasida mavjud uzluksiz ta’lim va kasbiy tayyorgarlik tizimida malakali mehnat resurslari shakllantiriladi. Kadrlar tayyorlashda sifat, hududiy jihatlariga e’tibor qaratilib, bu boradagi iqtisodiy iqlimni yaxshilash, ta’lim muassasalari va iqtisodiyot tarmoqlarining o‘zaro hamkorligiga asoslangan kadrlar tayyorlash tizimini joriy etish, “maqsadli kadrlar tayyorlash”, tizimga alohida e’tibor qaratildi hamda tadqiqotlar natijasida mavjud ishlab chiqarish muammolarini hal qilish kun tartibiga kiritildi [12]. Inson kapitaliga sarmoya kiritish mamlakatning raqobatbardoshligini keskin oshirishga olib kelishi mumkin. Zero, mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi iqtidorli insonlarni tarbiyalashni taqozo etadi. Ta’limga sarmoya kiritish jamiyatdagi ijtimoiy tengsizlikni ham kamaytirishi mumkin. Aksariyat mamlakatlarda nisbatan o‘zini o‘zi ta’minlaydigan oilalarda tug‘ilgan bolalar bolalikdan keng imkoniyatlardan bahramand bo‘la boshlaydilar, bu esa bir qator afzalliklarga olib keladi, o‘zini o‘zi ta’minlay olmaydigan oilalar farzandlari bunday imkoniyatlardan foydalana olmaydi.

Inson kapitali shaxsning jamiyat hayotidagi ishtiroki bilan bog‘liq. 1970-yillarning o‘rtalarida Nigeriyada umumiy boshlang‘ich ta’lim joriy etildi va bolalarning katta qismi boshlang‘ich ta’limga qamrab olindi. Bir necha yil o‘tgach, bu yigit-qizlar yangiliklarga qiziqqa boshladilar, tengdoshlari bilan siyosat haqida suhbatlasha boshladilar, yig‘ilishlarda va saylovlarda qatnasha boshladilar. Inson kapitaliga investitsiyalar ham ishonch darajasini oshiradi. Ma’lumotli insonlar nisbatan yuqori iqtisodiy o‘shishga erishishga ko‘proq ishonadilar.

Keniya, Mozambik, Nigeriya, Senegal, Tanzaniya, Uganda va Togoda o‘qituvchilarning 66 foizi 4-sinf til san’ati o‘quv dasturini o‘zlashtirgan, 68 foizi esa matematikadan dars berish uchun zarur bo‘lgan minimal bilim darajasiga ega. Ushbu shtatlarda sog‘liqni saqlash sohasida ishlaydigan tibbiyot xodimlarining atigi 53 foizi bezgak, diareya, pnevmoniya, sil va diabet kabi kasalliklarga to‘g‘ri tashxis qo‘yishga muvaffaq bo‘ldi. Yuqorida tilga olingan yettita shtatda o‘qituvchilar belgilangan sinf soatlarining yarmini

bajarishgan. Rivojlanayotgan mamlakatlarda ko'proq aholi sog'liqni saqlash va ta'lim sohalari- ni yaxshilashni talab qilmoqda.

Iqtisodiy o'sish va yuqori daromadlar tu- fayli aholi salomatligi va sog'lig'ining yaxshilani- shi natijasida yuzaga kelgan farovonlikning yax- shilanishini solishtirish uchun ushbu yashash qiy- mati hisob-kitoblaridan foydalanishimiz mumkin. Biz konseptual ravishda sog'liqni saqlashni yax- shilashning pul qiymatini odamlar ushbu yaxshi- lanishdan voz kechish uchun to'lashga tayyor bo'lgan miqdor bilan o'lchashimiz mumkin (ke- rakli daromadning ekvivalent o'zgarishi pul ko- rinishida salomatlik va uzoq umr ko'rish xarajat- larining o'lchovidir va juda katta bo'lishi mum- kin). Bunday taqqoslashlar shuni ko'rsatadiki, ko'pgina mamlakatlarda sog'liqni saqlash xarajat- lari daromadlar narxiga teng yoki hatto, undan ham oshadi (Nordhaus, 2003) [15].

Shuningdek, iqtisodiy tanazzul va o'tish davri aholi daromadlari darajasiga, jumladan, aholi salomatligi darajasiga ham salbiy ta'sir ko'r- satmoqda. Bepul tibbiy yordamning qisqarishi, dori vositalari narxlari va tibbiy xizmatlar narxi- ning o'rtacha oylik ish haqi bilan mutanosibligi kam ta'minlangan aholi, keksalar, yolg'iz pensio- nerlar va boshqalarning salomatligiga ta'sir ko'r- satmoqda. Bu muammolarning barchasi yanada samarali yechimlarni talab qiladi. O'zbekistonda mustaqil taraqqiyot yillarida, rasmiy ma'lumot- larga ko'ra, go'daklar o'limi sezilarli darajada ka- maydi. Biroq sezilarli ijobiy dinamikaga qaramay, chaqaloqlar o'limi darajasi ancha yuqoriligicha qolmoqda, bu dunyoning eng rivojlangan mamla- katlari bilan solishtirganda, ayniqsa, yaqqol ko'z- ga tashlanadi.

Bundan tashqari so'nggi 50 yil ichida mam- lakatlar o'rtasidagi daromad farqlari ancha bar- qaror bo'lib qolsa-da, umr ko'rish davomiyligida keng ko'lamlı yaqinlashuv kuzatildi, bu global farovonlik darajasining yaqinlashuvidan dalolat beradi (Bourguignon & Morrisson, 2002 [3]; Bekker, Filipson va Soares, 2005 [3]). Sog'liqni saqlashni yaxshilashning sezilarli pul qiymati

mehnat unumdorligiga hissa sifatida instrumen- tal qiymatdan farqli o'laroq, sog'liqqa investitsiya qilish uchun asos bo'ladi.

Aholi jon boshiga YaIM, odatda, turli mam- lakatlarda yashovchi odamlarning hayot sifatini o'lchash uchun ishlatiladi. Biroq farovonlik uzoq umr ko'rish bilan ifodalangan hayot miqdoriga ham ta'sir qiladi. Ikkinchi jahon urushidan ke- yingi davr mobaynida sog'liqni saqlash mamla- katlar bo'ylab boylik tengsizligining sezilarli da- rajada qisqarishiga hissa qo'shdi [18].

Bu misollar inson kapitalini rivojlantirish holatini puxta tahlil qilish uchun keng foydala- nish imkoniyati paydo bo'lganligini ko'rsatadi.

Mamlakatlar inson kapitaliga samarali sar- moya kiritmaguncha, ayniqsa, kambag'allar uch- un katta xarajatlar bo'ladi. Bu xarajatlar kelajak avlodlarni qiyin ahvolga soladi.

Qimmatbaho texnologik taraqqiyot tufayli fuqarolarning samarali hayot kechirishi uchun za- min yaratmaslik nafaqat katta xarajatlarni kelti- rib chiqaradi, balki jiddiy tengsizlikka ham olib keladi. Bu ham xavfsizlikka xavf tug'diradi, chunki bajarilmagan talablar buzilishlarga olib kelishi mumkin.

Shunday qilib, muammolar to'lov qobiliya- tining pastligi va mamlakat aholisining aksariyat qismi uchun ijtimoiy-iqtisodiy kafolatlarning yo'qligi bilan bog'liq. Past to'lov qobiliyati iste- mol bozorining rivojlanishiga to'sqinlik qiladi (hatto regressiyaga olib keladi) va natijada butun iqtisodiyot inqirozga yuz tutadi.

O'zbekistonliklar asosiy daromadlarini mehnatdan olgan, garchi ularning ulushi 65 foiz- dan 61,6 foizga kamaygan. O'tkazmalar deyarli - 30 %, mulkdan olingan daromadlar - 2,3 %, qolgan 6,3 % o'z iste'moli uchun xizmatlar ishlab chiqarishdan olingan daromadlar hissasiga to'g'ri keldi. 2021-yilga nisbatan aholining umumiy daromadlari tarkibida transfertlarning ulushi 10 foizga - 26,2 foizdan 29,8 foizga oshdi. Transfer daromadlarining deyarli uchdan ikki qismi trans chegaraviy transferlardan, atigi 35,4 foizi esa ijtimoiy transferlardan tushgan.

1-jadval

O'zbekiston Respublikasining asosiy ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatikchlari, 2018-2022-yillar [21]

№	Ko'rsatkichlar	2018	2019	2020	2021	2022
1.	YaIM AQSh dollari mlrd.	52.63	51.18	59.89	69.24	80.39
2.	Aholi jon boshiga, so'm	1597 USD	1724 USD	3473 USD	8073 USD	3473 USD
3.	Asosiy kapitalga investitsiya, so'm	124231,3	195927,3	210195,1	239552,6	266240,0
4.	Aholini jon boshiga o'rtacha daromad, so'm	7767,0	9509,6	10734,3	13416,8	15979,3

O'zbekiston BMTning baxtiorlik reytingida Markaziy Osiyo davlatlari orasida birinchi bo'lib, 42-o'rinni egalladi. Hayotdan qoniqish darajasi bo'yicha o'zbeklar qo'shnilaridan sezilarli darajada oldinda: Qozog'iston reytingda 45-o'rinni, Qirg'iziston 67, Tojikiston 78, Turkmaniston 97-o'rinni egalladi. Afg'oniston 149 ta davlatdan iborat ro'yxatni yopadi [20].

Jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy hayotida sog'liqni saqlash sohasi eng muhim va ko'p qirrali hisoblanadi. Aholining sog'lig'iga asosan turmush darajasi ta'sir qiladi. Turmush darajasi, odatda, qashshoqlik chegarasi bilan belgilanadi. Jamiyatdagi ijtimoiy hayotni tartibga solishga mas'ul bo'lgan barcha davlat organlari qo'llaridan kelgancha harakat qilishi, kam ta'minlangan fuqarolarni normal turmush tarziga olib borishga harakat qilishi kerak.

Birinchi, aholi jon boshiga to'g'ri keladigan daromad (minimal iste'mol budjetiga nisbatan daromad) asosida o'lchanadi. Shu bilan birga, minimal iste'mol budjeti kambag'allik chegarasini aniqlashga xizmat qiladi. Amalda kambag'allik turli usullar – jon boshiga to'g'ri keladigan minimal daromad, eng kam oilaviy mulk va shu kabilarga asoslanadi.

Ushbu yondashuvda odamlar kambag'allar deb tasniflanadi va agar mavjud potensialni rivojlantirishda kechikish bo'lsa, tegishli ravishda taqsimlanishi mumkin. Ushbu konsepsiyaga ko'ra, daromad darajasi, rivojlanish imkoniyatlari va turmush tarzi bo'yicha jamiyat va mavjud me'yorlardan sezilarli darajada farq qiladigan odamlar kambag'allar deb tasniflanadi. Boshqacha qilib aytganda, qashshoqlik degani.

Odatda, ijtimoiy tengsizlikning o'lchov birligi puldir. Ijtimoiy tengsizlikning bir tomonida qashshoqlik, ikkinchi tomonida kambag'allar (boylar) yotadi. Qashshoqlik – murakkab tushuncha va moddiy resurslardan minimal foydalanish imkoniyatiga ega bo'lgan va ijtimoiy ta'minotdan foydalanish imkoniyati cheklangan odamlarning iqtisodiy va ijtimoiy-madaniy holati, bu turmush tarzi ijtimoiy me'yorlardan past hisoblanadi.

Xulosa va takliflar. Sof iqtisodiy farovonlik aholi jon boshiga to'g'ri keladigan yalpi ichki

mahsulotning ko'rsatkichi bo'lib, u bo'sh vaqt va uy xo'jaliklarida ishlash, shuningdek, atrof-muhitga sarflangan xarajatlarga moslashtirilgan. Ushbu ko'rsatkich hisob-kitob sifatida ishlatiladi va rasmiy statistikada qo'llanilmaydi.

Mikrodarajada uy xo'jaliklari faoliyati samaradorligining barcha ko'rsatkichlarini aniqlash qiyinligiga qaramay, muammo hayot darajasi va sifatini miqdoriy jihatdan aniqlash mumkin bo'lgan tarkibiy qismlarni o'lchashdan kelib chiqadi. Aholining eng zarur tovarlar bilan ta'minlanishi real daromadlar miqdoriga bog'liq; ehtiyojlarni qondirish darajasi oilalarning taxminiy va real iste'mol budjetlarini solishtirish asosida baholanadi. Aholini daromad darajasi bo'yicha taqsimlash oilalarning kam, o'rta va yuqori daromadli guruhlarini ajratishga asoslanadi, ularning har biri o'zining oqilona iste'mol budjetiga ega.

Iqtisodiy rivojlanish har doim nomutanosiblik, iqtisodiy dinamaning o'rtacha ko'rsatkichlaridan chetga chiqish bilan bog'liq. Beqarorlikning eng yorqin ko'rinishlari inflatsiya (narxlar darajasining oshishi, milliy valyutaning qadrsizlanishi), ishlab chiqarish darajasining pasayishi, ishsizlik (ishlab chiqarish va bandlikning past darajasi) bilan tavsiflangan inqirozli hodisalardir.

Iqtisodiyotni tartibga solishga davlat aralashuvi masalasida turlicha qarashlar mavjud. Shu bilan birga, davlat aralashuvisiz qashshoqlikni bartaraf etish, ijtimoiy-iqtisodiy tengsizlikni tartibga solishning iloji yo'qligi ayon. Shu bois davlat tomonidan tanlab olingan ijtimoiy-iqtisodiy siyosatning yo'nalishlari haddan tashqari tengsizlikni bartaraf etishga, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini qo'llab-quvvatlash va moslashtirishga qaratilishi kerak. Bozor iqtisodiyotini tartibga solish, ijtimoiy-iqtisodiy siyosatni amalga oshirish, ijtimoiy dasturlarni amalga oshirishga davlat aralashuvisiz mamlakat aholisining maqbul farovonligiga erishish mumkin emas. Shunday qilib, aholi farovonligini oshirish davlatning ijtimoiy-iqtisodiy siyosatini va uning faoliyatining boshqa sohalarini takomillashtirishning maqsadi bo'lishi kerak.

Manba va adabiyotlar ro'yxati:

1. [Anita Arora](#), [Erica Spatz](#), assistant professor, [Jeph Herrin](#), assistant professor, [Carley Riley](#), assistant professor, [Brita Roy](#), assistant professor of medicine, [Kenneth Kell](#), senior health outcomes researcher, [Carter Coberley](#), [Elizabeth Rula](#), executive director and principal investigator, and [Harlan M. Krumholz](#) Population Well-Being Measures Help Explain Geographic Disparities In Life Expectancy At The County Level. *Health Aff (Millwood)*. 2016 Nov1;35(11):2075–2082. doi: [10.1377/hlthaff.2016.0715](#). <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5150263/>

2. Демографический ежегодник Узбекистана 1991-2013. Статический сборник. – Т.: Ўзбекистон, 2004. С. 148; Женщины и мужчины 2013. Госкомитет Республики Узбекистан по статистике. – Т., 2013. С. 48.

3. Gary S. Becker, Tomas J. Philipson and Rodrigo R. Soares *The American Economic Review* Vol. 95, No. 1 (Mar., 2005), pp. 277-291 (15 pages). Published By: American Economic Association
4. Stone AA, Mackie C, eds. Panel on Measuring Subjective Well-Being in a Policy-Relevant Framework; Committee on National Statistics; Division on Behavioral and Social Sciences and Education; National Research Council. *Subjective Well-Being: Measuring Happiness, Suffering, and Other Dimensions of Experience*. National Academies Press; 2013. doi:10.17226/18548
5. *Stockton v. Williams*, 1 Doug. (Mich.) 546, 570 (1895); *Kirkendall v. City of Omaha*, 39 Neb. 1, 6, 57 N. W. 752, 754 (1894); *Aymette v. The State*.
6. Spatz E.S., Beckman A.L., Wang Y., Desai N.R., Krumholz H.M. Geographic variation in trends and disparities in acute myocardial infarction hospitalization and mortality by income levels, 1999-2013. *JAMA Cardiol.* 2016; 1(3): 255-265. doi:10.1001/jamacardio.2016.0382 ArticlePubMedGoogle ScholarCrossref
7. NEW STANDARD DICTIONARY.
8. Patel S.A., Ali M.K., Narayan K.M.V., Mehta N.K. County-level variation in cardiovascular disease mortality in the United States in 2009-2013: comparative assessment of contributing factors. *Am J Epidemiol.* 2016; 184 (12): 933-942. doi:10.1093/aje/kww081PubMedGoogle ScholarCrossref
9. Попов Е.А. Социальное благополучие человека в научном дискурсе. // Социология в современном мире: наука, образование, творчество. 2010. № 2. С. 16-23.
10. Kim E.S., Kubzansky L.D., Smith J. Life satisfaction and use of preventive health care services. *Health Psychol.* 2015; 34 (7): 779-782. doi:10.1037/hea0000174PubMedGoogle ScholarCrossref
11. *Kirkendall v. City of Omaha*, 39 Neb. 1, 6, 57 N. W. 752, 754 (1894), cited note., supra, quoted, *Spokane Traction Co. v. Granath*, 42 Wash. 506, 512, 85 Pac. 261, 264 (1906), cited note 4, sup
12. Кадиоров А.А. Национальные инновационные системы и их региональные аспекты. – Т.: Yangi asr avlodi, 2011 г. – 192 с.
13. Константинов Г.Н., Филонович С.П. Университеты, общество знания и парадоксы образования. // Вопросы образования, 2005. 4. С. 106-126.
14. Карпенко М. Новая роль высшего образования в эпоху развития инновационной экономики, глобализации и депопуляции. // Знание. Понимание. Умение, 2007. № 4. С. 31-39.
15. *Population Health and Economic Growth* David E. Bloom David Canning. WORKING PAPER NO. 242008 The International Bank for Reconstruction and Development. / The World Bank On behalf of the Commission on Growth and Development 1818 H Street.
16. *JAMA Cardiol.* 2016; 1(3): 255-265. doi:10.1001/jamacardio.2016.0382 ArticlePubMedGoogle ScholarCrossref
17. NW Washington, DC 20433 <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/4e2a9443-7596-5003-88c6-ebc8379a49f7/content>
18. *The Quantity and Quality of Life and the Evolution of World Inequality*. Becker G.S., Philipson T.J., Soares R.R. *Am Econ Rev.* 2005 Mar; 95(1): 277-91. doi: 10.1257/0002828053828563.PMID: 29120118
19. Шодиев Т. Качественные векторы экономического развития. Методологические вопросы разработки стратегий долгосрочного развития. // Материалы в Форума экономистов. – Т., 2013. С. 21-26.
20. <https://uz.sputniknews.ru/20210810/uzbekistan-zanyal-42-mesto-v-reytinge-schastlivyx-stran-obognav-sosedey-20022256.html>
21. <https://stat.uz/uz>

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИДА МЕҲНАТ БОЗОРИНИНГ ИСТИҚБОЛДАГИ
ЎЗГАРИШИНИ ЭКОНОМЕТРИК БАҲОЛАШ

Миролимов Мирислом Миршокир ўғли
Тошкент давлат иқтисодиёт
университети Статистика кафедраси
катта ўқитувчиси, PhD

https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss6/a13

Аннотация. Халқаро майдонда рақобат жараёнларининг кучайиши шароитида меҳнат бозорини самарали ривожлантириш, ишчи кучи талаби ва таклифини ўзаро мувофиқлаштиришининг илмий-услубий ва ташкилий жиҳатлари ўрганилмоқда. Меҳнат ресурслари кўп бўлган ҳудудларда бандлик даражасини ошириш ва янги иш ўринлари яратиш, ўзини-ўзи бандлик тизимини такомиллаштириш, қишлоқларда яшовчи аҳолининг доимий бандлигини таъминлаш, вилоят аҳолисини янги касб-ҳунарларга ўргатиш, “яшил” иқтисодиёт талабларига жавоб берадиган ва янги иш ўринларини яратиш, меҳнат бозорида инклюзив бандликни қўллаб-қувватлаш каби “яшил” масалалар замонавий иқтисодиётнинг долзарб масалаларидандир.

Калит сўзлар: меҳнат ресурслари, меҳнат бозори, иш билан бандлик, ишсизлик даражаси, меҳнат ресурслари тақсимланиши, “яшил” иқтисодиёт, “яшил” касб, “яшил” бандлик.